

חיים נחמן ביאליק
נולד בראדי אוקראינה בשנת 1873
נפטר ונקבר בתל-אביב בשנת 1934

סך הכול חי ופעל 61 שנה וזכה להיחשב למשורר הלאומי.

כל חייו חי את חוויית הכפר שבו נולד והנופים פיעמו בקרבו. הכפר הפך מבחינתו למרכז היקום והוא נתן לכך ביטוי ב'ספיה', ו'אם ישאל המלאך ו'החצוצרה נתביישה' ובהרבה שירים אחרים. האב ומשפחתו חכרו יער ובית ריחיים. המשפחה הייתה עסוקה בענייני פרנסה וביאליק הילד גדל לנפשו. את אביו זכה לראות רק מערב שבת עד ראשון בבוקר.

בהגיעו לגיל שש הוריו עקרו לז'טומיר ואביו שהיה תלמיד חכם אבל ניסה להתפרנס יותר מאוחר מבית מרזח של גויים, שנעשו בו דברים מתועבים שעוררו סלידה בילד ביאליק. הוא שנא את חיי העיר והתגעגע לכפר.

הוא מתאר זאת כך:

המו שיכורים מסביב וסבואים ספקו בקיאים
מפלצות פרצופים נאלחים וזירמת לשון שיקוצים
נעו הכתלים משמוע, החלונות קפו פניהם
רק אל אוזני לבדה, אוזן ילד לא מטומאה
נזל ונפכה קרש לחש שפתים טהורות
לחש תורה ותפילה ודברי אלוהים חיים...

בערב כשחוזר האב מבית המרזח הוא נראה בעיניו נתעב ונאלח. בכל שעה פנויה הוא בורח אל הפרבר, אל היער ובנפשו הפיוטית הוא פוגש בעלי חיים וצמחים. בהיותו בן שבע התבשר שאביו מת. האם שלא היה לה מאיפה לפרנס אותו שולחת אותו חזרה לכפר אל הסב. היתמות רדפה אחריו כל הימים. הסב הזקן, ממשפחה חסידית, היה קצר רוח ולא שמח על המציאה שהתגלגלה לביתו. הוא נהג ביד קשה בילד אך לימד אותו תורה ודעת ודחף אותו להיות גדול בתורה... ביאליק נער שובב בחוץ ובבית לומד וקורא בכל הספרים שבספריית הסב, כולל ספרי קבלה. הסב סוף סוף התחיל להתגאות בנכד הפיקח.

בהגיעו למצוות הוא נשלח ללישטינה ללמוד תורה, כי בעיירה שלו לא היה מי שיוכל ללמד אותו. לימים הוא מתבדח על חשבון העיירה לישטינה. כאן הוא פוגש חברים ונהנה מחיי חופש שחסרו לו עד כה.

הוא מגלה את הישיבה הליטאית של המתנגדים, היריבים של החסידות. בצד לימודי ישיבה הוא גם קורא בהסתר ספרים בספרייה הסמוכה. מכאן הוא נוסע לליטא.

כותב על כך הסופר יעקב פיכמן:

בשנת תר"ן באביב השבעה עשר בחייו, היה הדבר. הדובדבנים היו מלבליים בגני הערבה השקופים בשעה שביאליק נסע בעגלה לברדיטשוב כדי לנסוע משם לליטא הרחוקה. רוחות אייר חמות היו לוטפות

את פניו, וליבו היה טוב עליו. ההרגשה בלבד שנעקר מן הים הקרוש ששמו ז'יטומיר, הרנינה את כל אשר בו. רק מזמן לזמן היה הלב פועם בחרדה: הרי הוא נוסע לליטא. המוכן הוא למדינה זו של לומדים, אנשי חריפות ובקיאות - הוא הבחור האוקראיני?

לאחר תקופת התפכחות מההתלהבות הראשונה, ביאליק נכנס למשבר קשה. הוא היה מאוכזב קשות מעצמו. היה בו פיצול אישיות. הוא כותב: הייתי משכיל וחוקר, חסיד ומתנגד, כאחד.

מה שהציל אותו באותם ימים הייתה ההתעוררות הציונית של אותם. בהיותו בן שמונה-עשרה בלבד הוא כותב את 'אל הציפור', שיר מלא תוספ, שהיו בו השפעות של גולדפדן, מאנה ופרוג. רוח התקופה הציונית מלאה בשיר. השיר התפרסם בכתב העת 'הפרדס' של רבניצקי שלימים היה שותפו לספר האגדה.

הימים היו ימי פרעות של קישנייב. ביאליק הגיע לפת לחם. לא היה לו גם בגד ללבוש. הוא מוכר את ספריו ובכסף הוא נוסע לאודסה שהייתה מרכז רוחני גדול, שם ישב אחד העם. הוא לימד שם קצת עברית אבל גם פרנסה זו נלקחה ממנו והוא נותר לחיות בתוך מרתף לח ללא לחם.

מגיעות אליו שמועות שסבו שגידל אותו נוטה למות והוא חוזר הביתה. היאוש ממלא אותו.

כמעט כל שיריו הראשונים של ביאליק הם שטופי דמעות. הוא ראה במה שקורה לו כישלון אישי שלו. הוא רואה את העולם היהודי הסובל והמעונה.

ביאליק מגיע לשיאו בשירו 'המתמיד'. השיר הכה הדים בכל העולם היהודי. לאחר ימיו של יל"ג שיר זה בישר על תקופה חדשה בספרות העברית.

בגיל 20 הוא נושא לאישה את מניה וסוף סוף ניתן לו קצת מנוח מנדודיו והוא כותב שירים מלאי תקווה. החותן האמיד איפשר לחתנו ללמוד ולחיות בחיק הטבע שאהב כל כך. השירים האידיליים שלו מקבלים משמעות אלגורית.

ביאליק לא ראה רק את הטבע כמו סופרים בני זמנו אלא בכל פעם גילה אותו מחדש וזה היה הסוד הגדול של ביאליק. כשהוא כרת ברית עם הטבע הוא בעצם כרת ברית עם הטבע של המולדת הרחוקה... ארץ ישראל.

שיריו מקבלים הד כשהוא שר על דור המדבר החי בגולה ב'מתי מדבר'. יש לו גם אכזבות מהעם בשירו 'אכן חציר העם'. בשיריו הוא היה קול המצפון של העם. הוא הזיל דמעות על חרפת העם. שייחוד עם 'המתמיד' הפכו אותו למשורר דגול.

כשרונו הלך והתבלט יותר ויותר בכל שיר חדש שכתב. כל שיר שלו הכה הדים ובראשם השיר 'מתי מדבר' שכולו מלאכת מחשבת לשונית ותוכנית. הקוראים ראו בו נביא בן זמנם. פרסומו הלך וגדל והוא פורח באודיסה.

בשירו זה הוא יצר את הניב המוכר כל כך: דור אחרון לשעבוד וראשון לגאולה.

ביאליק לא רק כתב שירים אלא גם פואמות כמו 'מגילת האש' ו'הבריכה'. הוא גם כותב שירי אהבה כמו 'בין נהר פרת ונהר חידקל', 'החמה מראש האילנות נסתלקה', 'מי יצילנו מרעב', 'קול מעמק קול מהר', 'מנהג חדש בא למדינה', 'לא ביום ולא בלילה', 'יש לי גן ובאר יש לי' ושירי עם נפלאים אחרים. שירים מלאי הומור וקצב.

המפעל הגדול שלו שהקדיש לו מחצית משנות חייו הוא ספר האגדה שעשה יחד עם ביאליק ורבניצקי ובו מרוכזים ומתורגמים מארמית כל האגדות שבים התלמוד. ביאליק גם חיבר אגדות וסיפורים קצרים ומאמרים ואת שנות חייו האחרונות הקדיש לחקר שירת ספרד.

עמוד נד:

בחרתי להביא בפניכן שיר שמאוד אהוב עליי וכשקראתי בו תמיד זלגו דמעות מעיניי:
 "אימי זכרונה לברכה". השיר נכתב בלונדון שלוש שנים לפני מותו של המשורר.